

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

ХАУСТОВА МАРИНА ГЕННАДІЇВНА

кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України, доцент кафедри теорії та філософії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID 0000-0002-8684-0646

УДК 340.12

DOI 10.37772/2518-1718-2022-1(37)-1

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті проаналізовано поняття модернізації правової системи, що являє собою еволюційну зміну синтезованої сукупності правових явищ і процесів, зумовлену міжнародними глобалізаційними процесами, з метою якісно нового впливу на правове життя суспільства, визначені її загальні ознаки. Визначено, що розбудова України як демократичної та правової держави неможлива без подальшого реформування національної правової системи.

Аналізується участь зовнішніх партнерів у здійсненні модернізації та проведенні інноваційних процесів в Україні і підкреслюється, що найбільша роль з огляду на географічні чинники, безперечно, належить Європейському Союзу, який є найближчим до нас серед гравців, що мають високий потенціал впливу на глобальні процеси та сформовані на основі порядків відкритого доступу.

Визначено, що головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Одним з ключових принципів вказаної політики є ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері.

Обраний Україною шлях інтеграції до Євросоюзу вимагає зближення та інтеграцію національної економічної системи до систем країн ЄС. Це ставить Україну перед вибором запровадження тієї моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного розвитку. Особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної економіки стають завдання забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі в умовах ринкової економіки, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, досягнення випереджальних темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу відповідно до напрямку прогресу світової економіки.

Таким чином, утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та вихід на траєкторію сталого розвитку. Тому перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки поступово стає імперативом державної політики.

Ключові слова: модернізація, інноваційна політика, державна політика, правова система, інтеграція, глобалізація, трансформація.

Постановка проблеми. Перебіг сучасних подій в Україні змусив по-новому подивитися на поняття «модернізація правової системи» та інноваційні процеси. Незважаючи на різне і часто діаметрально про-

тилежне ставлення до модернізації (від наймогутнішої підтримки до категоричного неприйняття), цей процес, що розвивався з ініціативи та за підтримки держави і за допомогою засобів правового впливу на

суспільство, вже тривалий час здійснює великий вплив на характер і стан української державності, на роль права в нашому суспільстві, на розуміння права українцями, на їхнє ставлення до права і держави.

Актуальність дослідження модернізаційних та інноваційних процесів у політиці обумовлена необхідністю вивчення проблеми політичних перетворень української держави та суспільства, змін політичної системи, трансформації політичного життя, пошук альтернативних варіантів виходу з кризових ситуацій. Інноваційний політичний розвиток відбувається в умовах, в контексті глобальних трансформацій світового масштабу, це означає необхідність вивчення та застосування зарубіжного, міжнародного досвіду розробки та впровадження інновацій у політичну практику з урахуванням українських умов. Тема вивчення інновацій у політиці затребувана з точки зору ролі політичних інститутів, акторів, рішень, факторів, ризиків, меж застосування розповсюдження цього феномену, співвідношення модернізаційних та інноваційних процесів розвитку, технологій впровадження інновацій в політику та оцінки їх ефективності, причин відставання України у порівнянні із лідерами інноваційних змін політичного простору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Модернізаційні та інноваційні процеси в державно-політичному житті досліджуються в роботах Т. Парсонс, Ш. Ейзенштадт, Д. Лернера, У. Мура, А. Етціоні, У. Ростоу, Г. Алмонда, С. Верба, Л. Біндера, Л. Пай, С. Хантінгтона, А. Тойнбі, П. Сорокіна, К. Ясперса, М. О. Паламарчука, С. В. Глібка, О. Е. Сімпсон тощо.

Мета статті. Процес модернізації та інноваційні явища зайняли настільки значне місце у житті України, що ідею модернізації та інновації можна розглядати як ідеї, які на певному етапі об'єднали її народи, як частина державної ідеології, як домінують розвитку України та вплинули на подальший прогрес в економічних, науково-технічних, соціальних та інших відносинах. Таким чином, вивчення особливостей даних процесів в Україні, особливо відносно права, (оскільки право – головний інструмент держави в здійсненні модернізації всієї системи суспільства, і в той же час, саме право – об'єкт модернізації), є не тільки цікавим, але й корисним з практичної точки зору.

Це дослідження не тільки застосовує положення теорії модернізації до змін у вітчизняній правовій системі, а й розглядає процес модернізації з позицій сучасної вітчизняної теорії права. Це дозволяє розглядати модернізацію права в Україні скрізь призму таких фундаментальних положень теорії права, як питання використання права в якості важливого засобу соціального управління, змін правової свідомості, наступності, поновлення і рецепції в право, право-

вих цінностей і ін. Досліджується поняття інноваційної модернізації, який змінює тип соціально-економічного розвитку суспільства та вимагає трансформації існуючої політичної системи.

Виклад основного матеріалу. Модернізаційний та інноваційний розвиток представляють собою невід'ємні характеристики сучасних суспільств, які вдало розвиваються. Вивчення концепції модернізації дозволяє визначити актуальну картину перетворень, які відбуваються в країні, та виявити основні напрямки розвитку. Українська держава намагається утримати конкурентні позиції на світовій арені, що не можливо без інноваційного розвитку країни. Високий рівень конкуренції, який сформувався у сучасному світі, визначає необхідність постійного підвищення рівня ефективності, який досягається шляхом впровадження інновацій. Дослідження теоретичних та практичних аспектів модернізації тісно пов'язана з вивченням питань впровадження нових методик здійснення інноваційної діяльності. Модернізаційні перетворення, які відбуваються в Україні на протязі останніх років, визначили реформування таких сфер суспільного життя, як економічна, соціальна, політична, культурна, на всіх рівнях управління: як на загальнодержавному так і на місцевому. Внаслідок того, що модернізація є комплексним процесом, є неможливим проведення соціальних, економічних, політичних та культурних перетворень у відриві один від одного.

Модернізацію політичної сфери пов'язують із розвинутою системою захисту прав і свобод людини і громадянина, належною роботою правової та судової системи, захистом права власності, політичною мобілізацією та підвищенням рівня участі громадян в політичному житті, плюралізмом, боротьбою із корупцією. Модернізація економічної сфери включає до себе підвищення рівня життя населення, переходом до ринкової економіки, посилення конкурентоспроможності, процеси технізації, індустріалізації, застосування новітніх технологій [1, с. 44].

Модернізація як глобальний процес тягне за собою ряд змін, у тому числі в соціальній сфері. До них можливо віднести підвищення соціальної мобільності та якості життя громадян, формування інститутів соціальної політики та громадянського суспільства, підвищення значення людського капіталу, необхідність постійного інвестування у професійний розвиток та вдосконалення співробітників, підвищення рівня освіти населення, розширення шансів доступу до матеріальних та нематеріальних благ. Конкуренція та постійний розвиток є основною передумовою модернізаційних процесів. Сьогодні є необхідний пошук нових підходів до еволюції політичної системи та її інституціональної підсистеми, формування нових видів політичних інститутів, від-

носин, практик для розвитку та оптимізації функціонування політичної та правової системи. Інновації в політиці можуть бути потенційним політичним інструментом, який радикально прискорює спрямований політичний прогрес, розвиток політичних відносин та вдосконалення права [2, с. 115].

Під *інновацією* слід розуміти зобов'язання думати та діяти таким чином, щоб сприяти постійному вдосконаленню за допомогою визначення, розповсюдження та прийняття творчих ідей. Інновації повинні вдосконалювати державну політику, адміністрування та включати нове використання існуючих знань, а також створення та застосування нових знань. У широкому значенні інновації – це новітні данні, які реалізуються незалежно від сфери застосування, це правило, продукт інтелектуальної діяльності акторів, які їх реалізують. Теоретичне вивчення проблем ініціювання та використання інновацій в політиці активно здійснюється в рамках зарубіжних та вітчизняних політологів, економістів, соціологів та психологів. В теперішній час політична наука розробляє інноваційні підходи як теоретично пізнавального характеру, який прогнозує стан суспільства та держави, та містить у собі елементи перетворення політичного простору.

Під «модернізацією», що в загальнотеоретичному сенсі базується на ідеї внутрішньої здатності суспільства до якісної еволюції, у науці розуміють як сукупність різного роду економічних, політичних, державно-правових, психологічних, культурологічних зрушень та перетворень конкретного суспільства у напрямі його осучаснення і постійного вдосконалення; наближення соціальних і політичних систем та їхніх фрагментів до максимально можливого рівня розвиненості. До необхідності наукового розгляду зазначених категорій стосовно українського суспільства спонукають поліваріантний характер тлумачення проблеми трансформації та модернізації світовою наукою і відсутність ґрунтовних вітчизняних досліджень. Проблема вивчення феномена політичної трансформації у сучасній політичній науці розглядається в кількох напрямках [3, с. 8].

Перший із них – у дослідженнях акцентується увага на вивченні сутності понять «політичний розвиток», «сталий розвиток», «системна трансформація», «кризовий синдром модернізації», «демократизація».

Представники *другого напрямку* розглядають категорії (вони становлять дихотомічні поняття-опозиції), що пояснюють механізми й характер здійснення модернізації. До найважливіших з них належать: «традиційне – сучасне суспільство», «стихийна – цілеспрямована модернізація», «органічна – неорганічна (навздогінна) модернізація».

Дослідники *третього напрямку* вивчають базові

поняття модернізаційної теорії, різноманітні науково-публіцистичні характеристики, що останнім часом часто з'являються в ході дебатів про зворотний бік модернізації, її негативні прояви. До них, зокрема, належать: «контрмодернізація», «антимодернізація», «псевдомодернізація», «вестернізація» [4, с. 142].

Теорія модернізації відома у міжнародній науковій літературі з 1950-х – 1960-х років ХХ ст. (С. Ліпсет, Е. Шілדз, Д. Ептер, Ш. Ейзенштадт та ін). У наступні десятиліття її концепції неодноразово видозмінювалися, проте багато положень теорії модернізації увійшли у світове суспільствознавство, зокрема юридичну науку. Дослідники модернізації права найчастіше звертають увагу на її історичні аспекти. Так, А. В. Малько та А. Ю. Саломатін розглядають модернізацію як історично тривалий та географічно розосереджений процес осучаснення права, пристосування його до реалій індустріального та постіндустріального суспільства, досліджують революціонізуючий імпульс модернізації права, який надали йому революції кінця ХVІІІ ст. – французька та американська, а потім такі процеси, як поява конституційного права та порівняльно-правових досліджень, посилення незалежності судової влади, інформатизація права [5, с. 4].

Так, українські дослідники Горбатенко В. П. і Бульбенюк С. С. визначають, що процесі розвитку міждисциплінарної теорії поступово, як її невід'ємна складова, постала концепція «політичної модернізації» як наслідок системної трансформації. У сучасному розумінні, що спирається на досягнення світової суспільно-політичної думки в осмисленні досвіду модернізаційних процесів різних країн, політична модернізація в розгорнуто-політологічному вимірі означає:

1) комплекс науково-методологічних засобів пояснення джерел, характеру і напрямів політичних змін на історичній, сучасній і постсучасній стадіях загальноцивілізаційного розвитку з адекватним розкриттям на рівні окремо взятих соціумів усієї сукупності взаємовідносин: держава – міжнародна система, держава – громадянське суспільство, держава – особистість, суспільство – особистість, індивід – індивід та ін.;

2) практичне втілення елементів раціоналізації влади і політичної бюрократії шляхом органічного поєднання політичних, економічних і духовних чинників соціального розвитку; зростання здатності політичної системи постійно й успішно адаптуватися до нових зразків соціальних цілей; диференціацію політичної структури, орієнтованої на створення ефективної інституціонально-рольової системи; ослаблення і заміну традиційних еліт модернізаторськими; подолання відчуження населення від полі-

тичного життя й забезпечення його групової та індивідуальної участі в ньому; постійне вдосконалення нормативної і ціннісної систем суспільства [6, с. 74]. Незважаючи на різне і часто діаметрально протилежне ставлення до модернізації (від наймогутнішої підтримки до категоричного неприйняття), цей процес, що розвивався з ініціативи та за підтримки держави і за допомогою засобів правового впливу на суспільство, вже тривалий час здійснює великий вплив на характер і стан української державності, на роль права в нашому суспільстві, на розуміння права українцями, на їхнє ставлення до права і держави. Процес модернізації зайняв настільки значне місце у житті України, що ідею модернізації можна розглядати як ідею, що на певному етапі об'єднала її народи, як частина державної ідеології, як домінуючий розвиток України.

Модернізація правової системи являє собою еволюційну зміну синтезованої сукупності правових явищ і процесів, зумовлену міжнародними глобалізаційними процесами, з метою якісно нового впливу на правове життя суспільства.

Модернізації права в її класичному вигляді, при цьому такі загальні ознаки:

Модернізація – процес, який докорінно змінює систему права, систему законодавства і правову систему суспільства.

2. Модернізація не тільки змінює основні правові інститути суспільства, надає їм нового змісту й форми, а й призводить до появи нових інститутів.

3. Модернізація змінює систему правових цінностей в суспільстві, усуває з суспільної свідомості цінності, властиві попередньому етапу суспільного розвитку і формує нові цінності, засновані на ідеях рівності всіх перед законом, невід'ємних прав і свобод особистості і т. ін.

4. У процесі модернізації, вдосконалення права і правової системи державним органам повинні належати мінімум три головні функції: збереження правової стабільності, дотримання владою і громадянами позитивного права, поступове звуження сфери державної компетенції. Роль держави в даному випадку полягає в тому, щоб правильно і своєчасно реагувати на мінливу правову ситуацію і перейти до закріплення підсумків нової якості правової системи тільки тоді, коли для цього дозріють необхідні передумови. Таким чином, процес модернізації правової системи повинен бути суворо керованим з боку держави.

Необхідно відзначити, що процес модернізації права придбав в сучасних умовах нові ознаки. До них можна віднести:

1. Критичний підхід до західних правових цінностей, обережний вибір прикладів для наслідування і впровадження в правову систему держави, неупе-

реджене співвіднесення власного і запозиченого правового досвіду.

2. У політичному і правовому свідомості все більше стверджується прагматичне і інструментальне ставлення до інститутів і стандартів західних правових систем. Вони використовуються в тій мірі, коли вони стають органічною частиною існуючої правової системи, не порушуючи наступності і забезпечуючи позитивний результат, тобто коли вони ефективні.

З урахуванням нових ознак можна дати наступне визначення правової модернізації.

Модернізація правової системи – це якісна зміна правової системи держави, яка використовує досвід правових систем західного типу, одночасно зберігаючи правонаступність у своєму правовому розвитку, що дозволяє праву найбільш ефективно виконувати своє призначення у суспільстві [5, с. 17–18].

На підставі вищевикладеного, можливо зробити висновок, що існує два різновиди правової модернізації, а саме – модернізація органічна (яка може бути і запізньою) й модернізація неорганічна (вестернізація). Вестернізація – це модернізація на основі повного копіювання шляху розвитку західних правових систем. Інший різновид правової модернізації – це, перш за все, модернізація органічна, природна, що припускає реалізацію власних ресурсів правового розвитку, відсутність сліпого повторення західного шляху, і тільки, по-друге, – наявність якогось орієнтира у вигляді західних правових систем. Саме такий різновид є найкращою для модернізації правової системи сучасної України [7, с. 40].

Розбудова України як демократичної та правової держави неможлива без подальшого реформування національної правової системи. Сьогодні правова система України знаходиться на шляху пошуку найбільш ефективних засобів розвитку суспільства й адекватного відображення загально-соціальних процесів. В умовах комплексних змін правова система України все більше орієнтується на міжнародні стандарти та здобутки цивілізаційного розвитку людства [8, с. 466–467].

Якщо говорити про значення зовнішніх партнерів у здійсненні модернізації та проведенні інноваційних процесів в Україні, то найбільша роль з огляду на географічні чинники, безперечно, **належить Європейському Союзу**, який є найближчим до нас серед гравців, що мають високий потенціал впливу на глобальні процеси та сформовані на основі порядків відкритого доступу.

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних

екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Одним з ключових принципів вказаної політики є ефективне використання ринкових механізмів для сприяння інноваційній діяльності, підтримка підприємництва у науково-виробничій сфері.

Обраний Україною шлях інтеграції до Євросоюзу вимагає зближення та інтеграцію національної економічної системи до систем країн ЄС. Це ставить Україну перед вибором запровадження тієї моделі розвитку, яка прийнята ЄС за базову, тобто моделі інноваційного розвитку. Особливими вимогами до характеру та темпів розвитку національної економіки стають завдання забезпечення її відтворювального інноваційного циклу на новій технологічній основі в умовах ринкової економіки, а також забезпечення соціальної спрямованості цього відтворювального циклу з максимально ефективним використанням інноваційного потенціалу країни, внутрішніх та зовнішніх ресурсів, досягнення випереджальних темпів динаміки розвитку порівняно з провідними країнами світу відповідно до напряму прогресу світової економіки.

Таким чином, утвердження інноваційної моделі розвитку національної економіки забезпечить її конкурентоспроможність та вихід на траєкторію сталого розвитку. Тому перехід до інноваційної моделі розвитку національної економіки поступово стає імперативом державної політики. Це полягає, насамперед, у встановленні ефективного правового регулювання відносин у сфері інновацій.

Ці процеси обумовлюють подальшу модернізацію правової системи України, що обумовило формування сучасної нормативно-правової бази (закони, укази Президента, підзаконні акти у формі постанов Уряду, наказів центральних органів виконавчої влади тощо) стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності. Зокрема, національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів, які визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямовані на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом.

Вихідні правові передумови державної інноваційної політики закладено в Конституції України.

Стаття 54 гарантує громадянам свободу наукової і технічної, а також інших видів творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав. У цій самій статті визначено, що держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Крім згаданих законодавчих актів, слід окремо відмітити прийняту Верховною Радою України 13 липня 1999 року Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики, механізми прискореного інноваційного розвитку, орієнтири структурного формування науково-технологічного потенціалу та його ресурсного забезпечення. Вона визначає засади взаємовідносин між державою та суб'єктами наукової та науково-технічної діяльності, які ґрунтуються на необхідності пріоритетної державної підтримки науки, технологій та інновацій як джерела економічного зростання, складника національної культури, освіти та сфери реалізації інтелектуального потенціалу громадян. Дія Концепції розрахована на період стабілізації економіки та досягнення постійного її розвитку [9].

Відповідно до законодавства державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, у тому числі підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних.

Частина 1 статті 325 Господарського кодексу України визначає поняття інноваційної діяльності у сфері господарювання, як діяльності учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя. Водночас вказаним нормативно-правовим актом в статті 10 згадується про форми ефективного господарювання без надання визначення цього поняття [10].

Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, яка затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р зазначає, що за даними Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index), у 2018 році Україна посіла у рейтингу найвищу позицію за останні сім років – 43 місце, покращивши його з минулого року на сім позицій, а в попередньому році Україна піднялася на шість пунктів, що обумовлено високим коефіцієнтом інноваційної ефективності – співвідношенням отриманого результату до інноваційних ресурсів [11]. Таким чином, вказана Стратегія визначає поняття коефіцієнту інноваційної ефективності як співвідношення отриманого результату до

інноваційних ресурсів, без розкриття змісту та складових цього терміну. Вчені-економісти визначають коефіцієнт результативності інноваційної діяльності через добуток показників результативності: інноваційної діяльності на стадії проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР); інноваційної діяльності на стадії впровадження інновацій; інноваційної діяльності підприємства з погляду тривалості процесу розроблення й запровадження інновацій [11].

Як узагальнює Подрез-Ряполова І.В., більшість науковців-економістів при аналізі питань оцінювання інноваційної діяльності розмежовують поняття «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. У загальному розумінні ефект (від лат. *effectus* – «виконання, дія») – це результат, досягнутий від будь-якого заходу [12, с. 19].

Ефект в інноваційній діяльності – це кінцевий результат впроваджувальної діяльності в одному з економічних вимірах – матеріальному або грошовому, який може бути виражений через підвищення якості продукції; скорочення часу виробництва та обігу; вивільнення ресурсів тощо [13, с. 42].

Узагальнення критеріїв та систематизація відповідних показників оцінки ефективності інноваційної діяльності, дозволяє виділити наступні:

1. Критерій економічної ефективності, основними показниками якого є прибуток від ліцензійної діяльності; прибуток від впровадження винаходів (ноу-хау); підвищення ефективності використання ресурсів; прискорення оборотності обігових коштів тощо.

2. Критерій науково-технічної ефективності, основними показниками якого є наявність співробітників з науковим ступенем; частка науково-дослідних та експериментальних лабораторій; наявність зареєстрованих належним чином об'єктів права інтелектуальної власності; обсяг науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; обсяг робіт з розвитку, модернізації та реконструкції науково-технологічної та дослідно-промислової бази; обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Розглядаючи питання порядку визначення ефективності інноваційної діяльності, треба підкреслити, що згідно із ст. 11 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 р. № 848-VIII (в редакції від 18.04.2021 р.) засобом встановлення рівню ефективності діяльності наукових установ (які є суб'єктами наукової і науково-технічної діяльності та беруть участь у здійсненні інноваційної діяльності) є їх державна атестація. Під час проведення державної атестації наукових установ здійснюється їх оцінювання за наступними напрямками: забезпеченість науковими і науково-технічними кадрами; стан матеріально-технічної бази; якість

наукової і науково-технічної діяльності; відповідність наукової і науково-технічної діяльності завданням наукової установи. При чому якість наукової і науково-технічної діяльності визначається на основі експертної оцінки з використанням наукометричних та інших показників, що використовуються в міжнародній системі експертизи [14].

3. Критерій соціальної ефективності, основними показниками якого є рівень впливу реалізації проекту на рівень зайнятості населення (частка створених нових робочих місць); зростання рівня оплати праці робітників; динаміка кількості робочих місць; рівень кваліфікації робітників.

4. Критерій екологічної ефективності, основними показниками якого є вплив виробничих процесів, задіяних у реалізації проекту, на навколишнє природне середовище; дотримання вимог відповідних норм, установлених чинним законодавством; екологічність виробничих товарів тощо.

5. Критерій новизни, основні показники: тривалість життєвого циклу інновацій; наявність принципово нових товарів; відношення витрат на НДДКР до обсягу продажів, чи відношення кількості робітників, зайнятих в НДДКР, до загальної кількості працюючих; обсяг витрат на оплату праці, послуг суб'єктів інноваційної інфраструктури щодо маркетингу, реклами, підготовки кадрів; частка прибутку, спрямована на НДДКР [15, с. 48].

Модернізаційні процеси у праві, також були обумовлені необхідністю інновацій у сфері цивільно-договірних відносин, внаслідок чого був впроваджений та закріплений термін «венчурне інвестування інноваційної діяльності», адже поняття останньої має своє законодавче визначення (відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг), та відповідає суті досліджуваного поняття. На основі проведеного дослідження можна визначити, що венчурне інвестування, як елемент національної інноваційної системи, забезпечує ефективну реалізацію венчурного капіталу в діяльності приватних юридичних осіб, що функціонують у сфері інноваційної діяльності, на корпоративних чи договірних засадах [16, с. 36]. Високі ризики такого інвестування обумовлені новизною інновацій, що комерціалізуються, та ранньою стадією виведення нових високотехнологічних продуктів на ринок, що створені на їх базі, і знижуються за допомогою використання спеціальних правових форм і засобів [17, с. 221].

На погляд Подрез-Ряполової І.В., можливим також є додання до вказаного узагальненого переліку інших критеріїв, зокрема, критерію, який відображає

рівень комерціалізації результатів інноваційної діяльності (основні показники: запровадження комерційного використання результатів науково-технічної діяльності; рівень комерціалізації інноваційних проєктів, комерціалізація та пошук шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності; рівень конкурентоспроможності товару (послуг), обсяг інвестиційного попиту; рівень прибутковості з урахуванням можливих ризиків тощо) [12, с. 20].

Висновки. Таким чином, інновації є нововведенням, які радикально трансформують соціальну реальність. Для ефективного існування української держави необхідна реальна стратегія інноваційних змін. Інноваційний розвиток виступає у двох видах: технологічному та соціальному. Для впровадження нових інновацій необхідна трансформація існуючої політичної системи і як наслідок модернізація правової системи України. Сьогодні країні необхідна інноваційна модернізація, яка змінює соціально-економічний розвиток суспільства та вимагає трансформації існуючої політичної системи. Інноваційна модернізація – це значне зростання здатності політичної сис-

теми стабільно та успішно адаптуватися до нових зразків соціально-політичних цілей та створювати нові види відносин, інститутів, практик на основі реалізації інновацій в економічній, соціальній, регіональній, міжнародній політиці та в інших сферах життєдіяльності, наприклад, в економіці: розвиток інноваційного сектору, модернізація промислових потужностей; в політиці: у процесі прийняття політичних рішень вироблення вектору розвитку національної інноваційної системи, оптимізація державної інноваційної політики, впровадження інноваційних технологій соціально-політичної взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства. Реформування правової системи України у вказаних напрямках дозволить значно підвищити ефективність використання суб'єктами суспільства своїх прав, виконання покладених обов'язків, дотримання заборон та застосування правових норм. Внаслідок цього зрушать з міста реформи у економічній, політичній, соціальній, культурній та інших сферах життя Українського суспільства, що сприятиме і надалі створенню громадянського суспільства, побудові економічно розвинутої, соціальної та правової держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлов А.Е., Невважай И. Д. Правовая жизнь. Правовая политика: словарь и проект концепции. Саратов, 2010. С. 43–47.
2. Хилл Х. Модернизация государства в Германии. *Управленческое консультирование*. 2008. № 2. С. 114–121.
3. Саломатин А. Ю. Мировые модернизационные процессы, предпосылки, истоки, основные сферы и этапы. Модернизация государства: зарубежный и отечественный опыт: Сборник научных статей. Пенза, 2005. С. 6–10.
4. Удовика Л. Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: монографія. Харків: Право, 2011. 552 с.
5. Малько А. В., Саломатин А. Ю. Модернизация права в глобальном измерении. Модернизация права: зарубежный и отечественный опыт: сб. науч. статей / отв. ред. А. В. Малько, А. Ю. Саломатин. Пенза, 2004. 365 с.
6. Горбатенко, В. П., Бульбенюк С. С. Політична трансформація в сучасному світі : навч. посібник. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. 160 с.
7. Хаустова М. Г. Правова політика української держави у сфері модернізації правової системи України. *Юридичний електронний журнал*. 2020. № 1. С. 39–42.
8. Хаустова М. Г. Правова глобалізація. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / за ред О. В. Петришина (голова) та ін. Харків: Право, 2016. Т. 3: Загальна теорія права. 2017. 952 с.
9. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 р. № 916-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 37. Ст. 336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text>.
10. Господарський Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
11. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.
12. Подрез-Ряполова І. В. Особливості визначення ефективності інноваційної діяльності. *Право та інновації*. 2021. № 2 (34). С. 18–22.
13. Донець О. В. Зміст економічних категорій «ефект» та «ефективність» інноваційної діяльності. *Технологический аудит и резервы производства*. 2013. № 5/3(13). С. 42–44

14. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
15. Внукова Н. М., Глібка С. В. Сучасні економіко-правові ризик-орієнтовані засоби регулювання розвитку ринку фінансових послуг: монографія / за редакцією Н. М. Внукової, С. В. Глібка. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. 304 с.
16. Жорнокуй Ю. М. Венчурний капітал як основне джерело інвестицій малих та середніх інноваційних підприємств. *Стратегії підприємницької діяльності в інтересах сталого розвитку малого і середнього інноваційного підприємництва*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України № 2 за матеріалами II круглого столу (м. Харків, 16 лист. 2020 року) / за ред. А. В. Стріжкової. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2020. С. 34–41
17. Сімсон О. Е. Правова модель приватно-публічного партнерства в інноваційній сфері : монографія. Харків: Право, 2013. 448 с.

REFERENCES

1. Mikhaylov A.E., Nevvazhay I. D. *Pravovaya zhizn. Pravovaya politika: slovar i proyekt kontseptsii*. Saratov. 2010. S. 43–47 [in Russian].
2. Khill Kh. (2008). *Modernizatsiya gosudarstva v Germanii. Upravlencheskoye konsultirovaniye – Management consulting, 2, 114–121* [in Russian].
3. Salomatin A. Yu. (2005). *Mirovyie modernizatsionnyie protsessy. predposylki. istoki. osnovnyie sfery i etapy. Modernizatsiya gosudarstva: zarubezhnyy i otechestvennyy opyt: Sbornik nauchnykh statey. Penza, 6–10* [in Russian].
4. Udovyka L. H. (2011). *Transformatsiia pravovoi systemy v umovakh hlobalizatsii: antropologichniy vymir: monohrafiia. Kharkiv: Pravo* [in Ukrainian].
5. Malko A. V., Salomatin A. Yu. (2004). *Modernizatsiya prava v globalnom izmerenii. Modernizatsiya prava: zarubezhnyy i otechestvennyy opyt. A. V. Malko, A. Yu. Salomatin (Ed.). Penza* [in Russian].
6. Horbatenko, V. P., Bulbeniuk S. S. (2010). *Politychna transformatsiia v suchasnomu sviti. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal»* [in Ukrainian].
7. Khaustova M. H. (2020). *Pravova polityka ukraïnskoi derzhavy u sferi modernizatsii pravovoi systemy Ukrainy. Yurydychnyi elektronnyi zhurnal – Legal Electronic Magazine, 1, 39–42* [in Ukrainian].
8. Khaustova M. H. (2016). *Pravova hlobalizatsiia. Velyka ukraïnska yurydychna entsyklopediia (Vols. 1–20). O. V. Petryshyna et al. (Ed.). Kharkiv: Pravo. (2017). Vol. 3: Zahalna teoriia prava.* [in Ukrainian].
9. *Pro Kontseptsiiu naukovu-tekhnologichnoho ta innovatsiïnoho rozvytku Ukrainy: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 13.07.1999 r. № 916-XIV. (1999). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 37, art. 336.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text> [in Ukrainian].
10. *Hospodarskyi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 436-IV. (2003). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 18, 19-20, 21-22, art. 144.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> [in Ukrainian].
11. *Stratehiia rozvytku sfery innovatsiïnoi diïalnosti na period do 2030 roku: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10.07.2019 r. № 526-r.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
12. Podrez-Riapolova I. V. (2021). *Osoblyvosti vyznachennia efektyvnosti innovatsiïnoi diïalnosti. Pravo ta innovatsii – Law and innovation, 2 (34), 18–22* [in Ukrainian].
13. Donets O. V. (2013). *Zmist ekonomichnykh katehoriï «efekt» ta «efektyvnist» innovatsiïnoi diïalnosti. Tekhnologicheskyy audit i rezervy proizvodstva – Technological audit and reserves of production, 5/3(13), 42–44* [in Ukrainian].
14. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian].
15. Vnukova N. M., Hlibko S. V. (2020). *Suchasni ekonomiko-pravovi ryzyk-orïentovani zasoby rehuliuвання rozvytku rynku finansovykh posluh: monohrafiia. N. M. Vnukovoi, S. V. Hlibka (Ed.). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy* [in Ukrainian].
16. Zhornokui Yu. M. (2020). *Venchurnyi kapital yak osnovne dzherelo investytsii malykh ta serednykh innovatsiïnykh pidpriemstv. Stratehiï pidpriemnytskoi diïalnosti v interesakh staloho rozvytku maloho i serednoho innovatsiïnoho pidpriemnytstva: zb. nauk. pr. NDI PZIR NAPrN Ukrainy № 2 za materialamy II kruhloho stolu (m. Kharkiv, 16 lyst. 2020 roku). A. V. Strizhkova (Ed.). Kharkiv: NDI PZIR NAPrN Ukrainy, 34–41* [in Ukrainian].

17. Simson O. E. (2013). Pravova model pryvatno-publichnoho partnerstva v innovatsiinii sferi. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

KHAUSTOVA MARYNA

PhD in Law, Senior researcher of the Scientific and research institute of providing legal framework for the innovative development of NALS of Ukraine,
Associate Professor, Associate Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law of Yaroslav Mudryi National Law University

INNOVATIONS AS THE BASIS FOR THE MODERNIZATION OF MODERN SOCIETY

Problem setting. Current events in Ukraine have forced a new look at the concept of “modernization of the legal system” and innovation processes. The process of modernization of the legal system is developed on the initiative and with the support of the state and through legal means of influence on society. This process has long had a great impact on the nature and state of Ukrainian statehood, the role of law in our society, the understanding of law by Ukrainians, their attitude to law and the state.

Analysis of resent researches and publications. The analysis of modernization and innovation processes in politics is conditioned by the need to study the problem of political transformations of the Ukrainian state and society, changes in the political system, transformation of political life, search for alternative ways out of crisis situations. Innovative political development takes place in the context of global transformations on a global scale. This means the need to study and apply foreign, international experience in the development and implementation of innovations in political practice, taking into account Ukrainian conditions.

Modernization and innovation processes in public and political life are studied in the works of T. Parsons, S. Eisenstadt, D. Lerner, W. Moore, A. Etzioni, W. Rostow, G. Almond, S. Verb, L. Binder, L. Pai, S. Huntington, A. Toynbee, P. Sorokin, K. Jaspers, Palamarchuk M.O., Glibko S.V., Simpson O.E. and others.

Target of research. The process of modernization and innovation are of great importance in the life of Ukraine. The idea of modernization and innovation can be considered as an idea that unites Ukraine, as part of the state ideology, as the dominant development of Ukraine. These ideas influenced further progress in economic, scientific, technical, social and other relations. Studying the peculiarities of the processes of modernization of law in Ukraine is not only interesting but also useful from a practical point of view. The concept of innovative modernization is studied, which changes the type of socio-economic development of society and requires the transformation of the existing political system.

Article’s main body. Modernization as a global process entails changes, including in the social sphere. These include increasing social mobility and quality of life, forming institutions of social policy and civil society, increasing the value of human capital, the need for constant investment in professional development and staff development, improving education, expanding access to tangible and intangible benefits. Competition and constant development are the main prerequisites for modernization processes.

Innovation should be understood as a commitment to think and act in a way that promotes continuous improvement by identifying, disseminating and embracing creative ideas. Innovation should improve public policy, administration and the re-use of existing knowledge, as well as the creation and application of new knowledge. In a broad sense, innovations are the latest data that are implemented regardless of the scope; it is usually a product of intellectual activity of the actors who implement them.

Conclusions and prospects for the development. Thus, innovation is an innovation that radically transforms social reality. Today the country needs innovative modernization, which changes the socio-economic development of society and requires the transformation of the existing political system. Innovative modernization is a significant increase in the ability of the political system to stably and successfully adapt to new patterns of socio-political goals and create new types of relationships, institutions, practices based on innovation in economic, social, regional, international policy and other spheres of life.

Key words: modernization, innovation policy, legal policy, legal system, integration, globalization, transformation.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Хаустова М.Г. Інновації як основа модернізації сучасного суспільства. *Право та інновації*. 2022. № 1 (37). С. 7–15.